

5. Освіта і війна в Україні (24 лютого – 1 квітня 2022). URL: <https://cedos.org.ua/researches/osvita-i-vijna-v-ukrayini-24-lyutogo-1-kvitnya2022/> (дата звернення: 02.10.2022).

Городнюк Людмила Степанівна,
*аспірантка кафедри філософії, соціології та
менеджменту соціокультурної діяльності
Південноукраїнського Національного педагогічного
університету ім. К.Д. Ушинського
Спеціальність - 033 Філософія, ORCID 0000-0003-1411-3527,
milaodessa1603@gmail.com*

ЛЮДИНОЗНАВСТВО І МЕТАПІЗНАННЯ ЯК НАДВАЖЛИВІ ОСВІТНІ КАТЕГОРІЇ СЬОГОДЕННЯ

*Ключові слова: метапізнання, метакогніції, мислення, когнітивістика,
філософія мислення*

На початку травня 2023 року офіційний сайт Всесвітнього економічного форуму (WEF) опублікував доповідь «Майбутнє робочих місць»[1], в межах якого аналізував не тільки економічні, соціальні і індустріальні тренди, але і сучасну людину в контексті професійної адаптації і найбільш затребуваних компетенцій найближчого майбутнього.

Експерти WEF розташували ТОП-10 навичок сучасності наступним чином:

1. Аналітичне мислення.
2. Творче мислення.
3. Стійкість та гнучкість.
4. Мотивація.
5. Допитливість та навчання впродовж усього життя.
6. Технологічна обізнаність.
7. Надійність та увага до деталей.
8. Емпатія та активне слухання.
9. Лідерство та соціальний вплив.
10. Контроль якості.

З огляду на це, виникає цілком практичне питання: а чи взагалі замислюються діти, які найближчим часом мають перетворитися на дорослих людей, конкурентноздатних фахівців з певними навичками, над тим, щоб їх отримати? І якщо замислюються, то яким чином отримують? Безумовно, в межах традиційних шкільних дисциплін, таких, як математика, образотворче мистецтво, фізика, спів досить непогано розвивається аналітичне і творче

мислення, і ще багато властивостей. А ще відмітимо той факт, що розвиток певних компетентностей – soft skills і hard skills – бурхливо обговорюється освітянами і сприймається як важливе завдання сучасної освіти.

Але в той самий час, треба визнати, що сучасна традиційна освіта, пропонуючи учню велике різноманіття предметів і знань, не фокусує його увагу саме *на ньому* – на *Людині*, яка не колись почне, а вже почала свій життєвий шлях, і не бере участь в репетиції життя, а вже живе, вже до чогось значного прагне і готується. Дитинство і юність - чудові, щасливі, безтурботні періоди життя зі своїми інтересами, з власним світорозумінням, тому цілком природньо, що більшість дітей не готова з власної ініціативи обговорювати складні теми про сенс життя, світоустрій і світогляди, життєвий шлях, перспективи, реалізацію і призначення. Але є дорослі люди (а оскільки у сучасної дитини багато освітніх обов'язків, і, таким чином, педагогів, то чи можемо ми перекладати відповідальність суто на батьків?), які розуміють, що усміхнені безтурботні діти вже завтра мають прийняти відповідальність за своє (і не тільки своє) самостійне життя в сучасному бурхливому світі. Те, що ми вчимо їх писати і рахувати, іноді - малювати і грати на музичний інструментах - це, безумовно, важливо, але далеко не той досвід, з яким можна вийти у відкрите життя.

Ще в середині ХХ сторіччя психолог і філософ Еріх Фромм ставив саме таке питання: "Сучасна людина вважає, що читати і писати – це мистецтва, яким слід вчитися, що стати архітектором, інженером чи кваліфікованим робітником можна лише завдяки серйозному навчанню, *але жити – це щось настільки просте, що не потрібно жодних особливих зусиль, щоб цьому навчитися. Просто тому, що кожен живе по-своєму. життя вважається справою, в якій кожен знавець*" [15]. За 60 років від моменту написання цих слів змінився світ, змінилися знання і уявлення про людину, змінилася індустрія освіти, але не змінилася ситуація - за період навчання в початковій, середній і старшій школі дитину практично не спонукають осмислювати життя, розуміти його складові і саму людину, яка готується до повноцінного життя.

Чи отримує сучасний школяр певні знання, щоб мати уяву і міркувати про свою власну природу? Наприклад, про стійкість, гнучкість, активне слухання - властивості, які WEF називає ключовими в ТОП-10 навичок сучасної людини? Чи усвідомлюють наші діти, що людська природа - це надважливий предмет і об'єкт нашого осягання, бо прожити вік серед людей - це і головне призначення всіх і кожного?

Дитина інтуїтивно оцінює оточуючий світ, будує певні зв'язки між явищами, робить умовиводи, формує свою картину світу і себе в ній, формує самооцінку на основі цих умовиводів, своєрідно розуміє норму і ненорму, чуттєво реагує на самосприйняття в цьому світі. В цей період активної рефлексії, формування

світогляду, цінностей і орієнтирів, особистості, що дорослішає і розвивається, необхідне різноманітне, цікаве, доступне за способом і методом, об'єктивне і зрозуміле знання про людину і світ, таке, що здатне стати джерелом пізнання, аналізу, порівняння, досвіду, і чимало залежить від учителів - не суворих менторів, а мудрих і щирих співрозмовників, які вчать мислити і замислюватися, вчать сумніватися, критично мислити, шукати численні відповіді на складні питання, які допомагають зрозуміти і розгорнути самостійний життєвий сценарій»[5,6].

Дослідники проблеми вже тривалий час говорять про впровадження *людинознавства* [2] – комплексної дисципліни, яка б інтегрувала знання з філософії, психології, психофізіології, антропології, соціології, біології, де центральними опціями стали би важливі і реальні життєві категорії - сенс життя, образ майбутнього, здоров'я і нервова система, соціальні ролі і зв'язки, мислення, призначення і світогляд, відносини і стосунки, втрати і розлучення, життєві виклики та стратегії подолання, а в центрі проблематики - обов'язково метапізнання як система знань людини про *особливості власної пізнавальної сфери і засобах її контролю. Фактично метапізнання і є ключ до самознавства, до розуміння, як влаштовано внутрішній всесвіт людини, а це, в свою чергу, і є ключ до того, якою має бути її співпраця з світом зовнішнім, тобто життєвий шлях*»[3,4,7,16].

Впевнені, що на цьому підґрунті знань, де об'єктом і предметом виступає сама людина, її пізнавальна сфера, життєва стратегія і інтелектуальний план, нове покоління наших дітей буде з більшим розумінням, більшою усвідомленістю і відповідальністю ставитися до життя, його сенсу і мети, особистісної самореалізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. WEF_Future_of_Jobs_2023.pdf (weforum.org)
2. Lozovoy, V., & Dolgarev, A. (2019). ЛЮДИНОЗНАВСТВО ЯК ДЖЕРЕЛО ПІЗНАННЯ І РОЗВИТКУ ЛІДЕРСТВА. Лідер. Еліта. Суспільство, (1), 134–141. <https://doi.org/10.20998/2616-3241.2019.1.10>
3. Pope R. R. Human Nature and Culture: Selective Perception (англ.). POS 101 - Citizens & Governance. Illinois State University
4. Балтес Поль Б., Риз Х., Нессельроуд Дж. Психология развития на протяжении всей жизни: Введение в методы исследования. – 2014
5. Гриньків А. Метакогнітивні дослідження в контексті освітніх інновацій. – Вища освіта України. – № 2 2016
6. Дейнека В.В., Боснюк В.Ф. Метакогнітивний контроль особистості як показник інтелектуального розвитку / Digital economy and digital society. Series of monographs Faculty of Architecture, Civil Engineering and Applied Arts, Katowice School of Technology, Monograph 22, 2019. – P. 119-124.
7. Дружинин В. Н. Когнитивные способности. Структура. Диагностика. Развитие / В. Н. Дружинин. – СПб.: Питер. 2001. – 237 с.

8. Карпенко Є.В. Взаємозв'язок адаптації із самоактуалізацією: віковий та гендерний аспекти. - Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. - №1. – 2013. – с. 42-52
9. Критичне мислення: комплекс навчально-методичного забезпечення навчальної дисципліни. [Електронний ресурс]: навч. посіб. / КПІ ім. Ігоря Сікорського; уклад.: Піхорович В.Д. – 66 с.
10. Кули Ч.Х. Избранное: Сб. переводов / РАН. ИНИОН. – М., 2019. – 234 с
11. Лоарер Э., Юто М. Когнитивное обучение: история и методы / Когнитивное обучение: современное состояние и перспективы; под ред. Т. Галкиной, Э. Лоарер. М.: изд-во ИПРАН, 1997. С. 17-33
12. Нестерова Марья. Когнитивистика: истоки, вызовы, перспективы: монография – Сумы : Университетская книга, 2015. – 334 с.
13. Півень М. А. Структурні особливості емоційної сфери особистості з різним рівнем емоційної зрілості. Psychological Counseling and Psychotherapy, (1-2), 249-256 с.
14. ФІЛОСОФІЯ: Підручник. Шепетяк Олег, Шепетяк Оксана – Львів: Місіонер, 2020. – 784 с
15. Фромм Э. Ф21 Человек для себя / Пер. с англ. и послесл. Л. А. Чернышевой.– Мн.: «Коллегиум», 1992.– 253 с
16. Холодная М. А. Психология интеллекта: парадоксы исследования/ М. А. Холодная. – СПб.: Питер, 2002. – 272 с.

Даниленко В. М.,
доктор історичних наук професор,
професор Національної академії СБУ
vasyl.danylenko@gmail.com

ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ І ЕДУКАЦІЯ КРИЗЬ ПРИЗМУ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Кризь призму національної безпеки України розглянуто вузлові питання навчання, розвитку і виховання в Україні. Показано важливу роль гуманітарних дисциплін у боротьбі з ідеологією рашизму, збереженні історичної пам'яті, національної ідентичності. На тлі російсько-української війни висвітлено фахову підготовку здобувачів освіти – майбутніх працівників правоохоронних органів, сектору безпеки і оборони.

Ключові слова: національна безпека, освіта, історична пам'ять, культурна спадщина, едукація, рашизм, деокупація.

Critical issues of education, development, and upbringing in Ukraine are explored through the prism of the national security of Ukraine. The vital role of humanitarian disciplines in the fight against the ideology of ruscism, the preservation of historical memory, and national identity is shown. With the Russian-Ukrainian war, the professional training of education seekers – future employees of law enforcement agencies, the security and defense sector – is highlighted.